

ASALTUL LUI GRIGORE MIHAIL STURDZA LA TRONUL MOLDOVEI (1849 – 1856)

Prof. Pandia Oprea

La 3/15 mai 1858, Victor Place, partizan al beizadelei, afirma că în Moldova nu erau decât două persoane demne de a ocupa tronul: Petre Mavrogheni și Grigore Sturdza. Doar ei păreau a fi „capabili de a governa Moldova” și doar ei puteau aplica în mod convenabil (Franței) deciziile Conferinței. Despre Grigore Sturdza, consulul francez (personal interesat de succesul acesteia) spunea că „întreaga sa persoana emană energie morală și forța psihică”, se bucura de popularitate în țara și nu va ajunge unealta turcilor.

Barbu Berceanu îl vedea pe prinț ca o „personalitate multilaterală, cu o energie de excepție, cu o viață plină, tumultuoasă și dramatică”. Grigore Sturdza a fost colonel moldovean, polcovnic rus și general otoman (Muhlis–Pașa); a participat la războiul Crimeii, unde își făcea o serie de relații pe care le va folosi în campania sa pentru tronul Moldovei din anul 1858; a fost conservator înclinat spre alianța cu Rusia.

Grigore Sturdza intra în scena luptei politice din Moldova în împrejurările disputei pentru căimăcămie de la sfârșitul domniei lui Ghica Vodă. Edouard Grenier raporta la Iași că Muhlis–Pașa e susținut de Turcia, dar nu crede că Franța l-a luat sub patronajul ei. Victor Place auzise că prințul avea șanse să fie „caimacam interimar” și-l avertiza pe Walewski că acesta este „în întregime opus Unirii Principatelor”.

La 4/16 octombrie 1857 sosește la Iași, începând „asaltul” la tronul Moldovei, chiar dacă nu avea „absolut nici un partizan în țară” (Stokera). În decembrie 1858 îl găsim „izolat de toate partidele”, căutând numai să se folosească de dezbinările lor, spre a-si face partizani la domnie. Grigore Sturdza a ales să acționeze pe 2 planuri: în exterior în ideea numirii în postul de caimacam sau chiar de domn și în interior pentru a-și crea o „partidă”. Până în iulie – august 1858, acțiunea externă a avut prioritate.

Polonezul Nieczuja Wierzbicki (ofițer în armata otomană sub numele de Murat Bei) era „omul” lui Grigore Sturdza de la Constantinopol. Acesta i-a făcut numeroase servicii, iar în Moldova a fost denumit „conducătorul complotului contra lui Cuza”. Alături de alți agenți mai mărunți, Grigore Sturdza se putea sprijini la Constantinopol pe Sady–Pașa (tot polonez), pe bancherul sultanului Alleon și pe negustorii armeni din Galați și Chinarc și Deoda Ciuntu.

Pentru a nu putea fi identificat în cazul interceptării corespondenței, Grigore Sturdza și-a luat numele de „Radu”, iar Wierzbicki era „maiorul” sau „Nituia”. Cei 2 utilizau un „cod” numai de ei știut (numele de persoane nu erau indicate, ci doar în locul lor erau puse cifre), ceea ce face aproape imposibilă identificarea lor. Totuși corespondența nu era deplin „asigurată” deoarece la 11 mai 1858 „Radu” scria „maiorului” să dea scrisorile lui Edouard Thouvenel „pentru a le căpăta eu prin Place”. Devenise clar că la sfârșitul lui aprilie 1858, Grigore Sturdza devenise candidatul Franței. Primul obiectiv urmărit de Grigore Sturdza a fost acela de caimacam; el trebuia însă să lupte împotriva lui „Coco” (Alexandru Sturdza) și Catincăi Balș. Se arăta dispus să facă o „jertfă” de 30 000 de ducăți. În martie îi trimite 10 000 de galbeni lui Alleon și apoi alți 20 000; din aceștia 15 000 erau pentru Fuad–Pașa.

La 18/30 mai, Grigore Sturdza știa că la Paris „conferințele” au adoptat unanim protocolul numărul unu prin care resping unirea și prințul străin. În aceste condiții Grigore Sturdza cerea agentului său să facă „totul” pentru ca „Vogoride” să nu mai fie în capul țării în timpul alegerii; „trebuie să lucrați foarte serios căci de acolo spânzură succesul!”. El îl autorizează pe „maior” să „asigure” persoanele știute; el credea că dacă persoanele influente ar primi bani mai mulți de la „concuranță” ar sprijini-o pe aceasta.

Sturdza dorea ca Vogoride să fie schimbat și dacă va fi un singur caimacam, el să fie acela, iar dacă vor fi 3, între ei să fie și Canta (I. N. Cantacuzino, devotat lui Grigore Sturdza) și nu Alecu Balș (aflat în „pact electoral” cu Vogoride). El cerea de asemenea să „se facă totul” pentru ca limita de vârstă pentru candidații la tron să nu fie de 40 ani, pentru că el avea doar 37.

Contrar majorității „separatiștilor”, după cunoașterea integrală a Convenției de la Paris, înțelege că eventuala izbândă a planului său nu se mai putea realiza cu sprijin din afară. De aceea prințul îl oprește pe Dassidi a „mai scrie în contra bătrânului (Mihail Sturdza), căci aceste articole

ne-ar putea fi imputate și asta ne-ar face rău mai ales că acum nimic nu mai spânzură de afară, tot atârnă de țară”, de aceea îl cheamă pe „Maior” în Moldova.

Fondul partidei lui Grigore Sturdza îl constituiau „parveniții”, dar sunt și „aristocrați ultraconservatori” și chiar „câțiva unioniști” cu toți „dușmanii personali” ai lui Mihail Sturdza – credea consulul Rusiei. Cu excepția lui Alexandru Sturdza–Bârlădeanu „Mihăilea” și a lui V. Sturdza (caimacamul unionist), Sturdzeștii de la Miclauseni, Șcheia și Dulcești au fost de partea prințului Grigorie. Între apropiații acestui triumphi s-au aflat și doi români de excepție: Constantin Hurmuzachi – fost unionist și Ioan Maiorescu – implicat indirect în politica moldovenească.

G. Sion relatează împrejurările „racolării” lui G. Hurmuzaki de către Grigore Sturdza: „au fost mai multe contacte „întâmplătoare” între cei doi, mai întâi în salonul lui G. Balș și apoi la Gheorghiesi Sturza și în fine acasă la Muhlis–Pașa”, care l-a felicitat pentru rapoartele sale din Divan, apoi i-a expus concepția sa „care place atât conservatorilor cât și liberalilor”, ba chiar și socialiștilor și anume lui Ion Ionescu de la Brad, pe care-l vede foarte des pozând astfel în postura de „lider național”, echidistant față de toate partidele și deci o soluție ideală pentru tronul Principatelor. În noiembrie – decembrie 1858, C. Hurmuzaki devenise avocatul cel mai înfocat al candidaturii lui Grigore Sturdza.

Ștefan Gheorghiu, Ioan Cuza, Alecu Mavrocordat, Nicu Ghica, Dimitrie Miclescu, M. Cherchez, Dimitrie Gherghel se numără printre „gregorienii” de marcă. La începutul lui 1858 începe să lucreze pentru Grigore Sturza francezul Vaillant. Colonelul Victor Place a sfârșit și el prin a deveni „omul” lui Grigore Sturdza și avocatul său pe lângă Edouard Thouvenel și Walewski.

În august 1858 Godel Lannoy reușise să afle că Wierzbicki lucrează pentru Grigore Sturza la Constantinopol, ca și alți polonezi chiar în Moldova. Faptul reprezenta o primejdie evidentă pentru Austria. La sfârșitul lunii, consulul austriac relatează despre întâlnirea de la Focșani dintre Grigore Sturza și George Ghica, ocazie cu care s-a discutat un plan al „ridicării” partidei naționale de care să profite moldoveanul și caimacamul Alexandru Dimitrie Ghica.

În scrisoarea – angajament pe care Grigore Sturdza o adresează împăratului Napoleon la 9/21 septembrie 1858, prințul își reînnoiește devotamentul exprimat într-o misivă anterioară și dorește să fie considerat „unul din fideli săi locotenenți!”, pentru realizarea politicii napoleoniene în Orient. Dacă s-ar ajunge la un conflict european, Principatele s-ar angaja să lupte pentru Franța; ar putea chiar pune pe picioare „o expediție” în Transilvania și Ungaria, mai ales că din toți acei care aspiră la tron el e „singurul capabil de a o executa”.

Godel observa că lupta politică dintre unioniști și separatiști lua aspectul luptei dintre aristocrație și democrație. Sub prezidența prințului fusese înființat la Iași încă din primăvara anului 1858 un „Comitet Central” Gregorian, ce avea filiale în fiecare ținut. Partizanii lui Grigore Sturdza au lucrat cu toată energia având ca prim obiectiv înlocuirea lui Vogoride cu fanariotul lor. În acest scop au organizat o largă campanie de semnături pe documentul datat 30 aprilie/12 mai 1858 și intitulat „Memoriu asupra administrației caimacamului Moldovei adresat de un mare număr de boieri moldoveni către Poartă. Sunt înfățișate pe larg toate abuzurile lui Vogoride, „în speranța deșartă că va fi domn”; de altfel, Vogoride nici nu e „pământean adevărat și numirea lui era o violare a drepturilor țării”. În paralel se întâlnesc alte două petiții destinate sultanului și lui Walewski. Ambele cu aproximativ 200 de semnături ce completează oarecum „marea jalbă” și în care se cere direct tonul pentru Grigore Sturdza.

În „marea protestație gregoriană” nu se solicita însă căimăcămia sau tronul pentru beizadea deoarece un document împotriva lui Vogoride și care îi cerea îndepărtarea, dar fără un înlocuitor arătat ar fi putut întruni (cum s-a și întâmplat) o adeziune mult mai largă.

„Deputăția gregoriană” (formată din 8 persoane) prezenta marelui vizir Aali–Pașa ambele documente și „marea protestație” cu „miile” de semnături și „petiția celor 200” ca și cum ar fi fost împreună emanația și exprimarea dorințelor țării. Episodul a stârnit oarecare interes în organele de presă. « Le Telegraphe » din Bruxelles sprijinea pe Muhlis–Pașa, iar « Le Levant » minimaliza memoriul și elogia pe Vogoride. „Gazeta de Moldavia” se indigna de „pretenția” deputăției de a se constitui în „organul dorințelor țării”.

Convenția din 7/19 august stabilea căimăcămia de trei și alegerea domnilor în Principate; în aceste condiții solicitarea tronului la Poartă nu mai avea sens, drept pentru care partida gregoriană își reconsidera obiectivele și și stabilește ca direcții de acțiune: prezentarea și popularizarea propriei platforme electorale, delimitarea strictă de adversarii politici și proteste împotriva „abuzurilor” căimăcămiei.

Grigore Sturdza a beneficiat de un lobby extraordinar încât Dimitrie A. Sturza nu s-a sfiit să afirme: „marea majoritate îl aclama, prin urmare dacă nu se va alege de astă Adunare, aceasta nu este adevărata expresie a Terreii”: dacă Adunarea nu-l va pune pe tron; alegerile au fost trucate, de vreme ce nu au dus la victoria „majorității țării”!

Platforma-program a lui Grigore Sturdza prevedea: apărarea autonomiei, consolidarea naționalităților, „păzirea și aplicarea” legilor țării, promovarea în slujbe a „pământenilor” de orice „clasă a societății fără osebite”, cârmuirea prin „miniștrii răspunzători”, libertatea presei.

Oficiosul partidei gregoriene era ziarul „Constituționalul”, al cărui redactor era Grigore Balș. În „profesia de credință” publicată în numărul 1 din 10/22 noiembrie 1858, apărarea drepturilor Principatelor era considerată „întâia dogmă fundamentală” a jurnalului și a principiilor și doctrinelor al adevăratului constituționalism. Jurnalul era și „amic al progresului și al reformelor în toate privințele”. Reformele nu trebuie să fie simple „copii sau traduceri din legi sau așezăminte străine”, ci ele trebuie să fie aplicabile, practice, oportune, bine preparate, treptate iar nu precipitate. După cum se vede, un catehism curat, conservator, deși „gregorienii” s-au silit să-și consolideze o poziție de centru, o „echidistanță” între cele două extreme – „partida națională” și „mihăilenii”.

Grigore Balș lansează un atac deghizat la adresa lui Mihail Kogălniceanu, care este acuzat de legăturile cu Vogoride și „separatiștii”. Scopul „partidei naționale” ascuns de „cuvinte frumoase și sofisme”, era acela de a recruta „o armie de alegători” și apoi de a se alege unul din „corifeii” invocați! Cealaltă partidă, tot „externă”, ce are ca organ « Le Journal de Francfort », adoptă aceleași principii! – opina Grigore Balș. Acesta era susținut și de Constantin Hurmuzaki, care publică în „Constituționarul” nr. 6 din 21 noiembrie / 2 decembrie, articolul cu titlul „Candidatura prințului Grigore Mihail Sturdza”. Partida mihăileană e văzută ca o partidă „ultraconservatoare”, „reacționară”, „austro-turcească”, iar partidă națională își ascunde candidatul „spre a se folosi de lupta dintre tată și fiu”.

În opinia gregorienilor existau 3 categorii de candidați: 1 – cel care „nu vedea mântuirea decât numai în înnoirea abuzului lăutului” și are scris pe frunte: „conservator retrograd și reacționar” (Mihail Sturdza); 2 – „altul” așteaptă binele țării „numai de la introducerea utopiilor celor mai desfrânate” pe fruntea lui scrie „socialist radical” (Mihail Kogălniceanu); 3 – între ele se află principiile „dreptei conservării, printr-un progres moderat” realizat prin „reforme făcute după duhul și nevoile românilor”; aceste principii se regăsesc doar în „acel tip național” prințul Grigore Sturdza, pe fruntea căruia e scris „Renașterea României!”

La venirea lui Mihail Sturdza în țară, partizanii prințului îi înmânează o scrisoare în care ex-voievodul este felicitat pentru că a dat „un fiu așa de nobil și așa de capabil de a governa”; venirea lui Vodă „nu poate avea altu scopu decât acela de a consacra alegirea nației, de a pune o mână înțălipatăși agiutătoare la noul edificiu”. Gregorienii nu puteau admite astfel de legături cu Mihail Sturdza decât acela de subordonare a acestuia candidaturii fiului – ceea ce nu se putea întâmpla. Totuși Grigore Sturdza spera ca, atunci când va fi limpede că bătrânul n-are șanse, partizanii acestuia să i se alăture. H. A. Churchill, consulul Angliei la Iași, credea și el că cele două partide se vor uni împotriva „partidei naționale”; el aducea în discuții un caz apărut în alegerile din orașul Iași, la 18/31 decembrie 1858, în care „gregorienii” și „mihăilenii” și-au dat mâna împotriva partidei naționale.

Partida națională considera candidatura lui Mihail Sturdza contrară constituției deoarece prințul nu avea „10 ani de funcții publice” în Moldova, n-a făcut parte din vreă adunare, „nu are 3000 galbeni” venit financiar și dealtfel „punând în capul țării un pașă (Muhlis-Pașa), Moldova s-ar preface în pașalâc”.

Ziarele „Steaua Dunării”, „Zimbrul” și „Vulturul” ce susțineau cauza naționaliștilor considerau că în 40 de ani, Grigore Sturdza n-a făcut nici o faptă de bine, nici un act de patriotism și vrea să urce pe „scaunul lui Ștefan cel Mare!” Nu poți fi domn pentru că vrei și cu atât mai puțin Sturdzeștii, ce sunt „deopotrivă periculoși pentru constituția noastră”, căci înfățișează „unul corupția celălalt despotismul”.

În broșura sa, „Glasul poporului”, Vaillant ajunge la concluzia că Grigore Sturdza este omul providențial, iar Hurmuzaki susținea că și peste Milcov Grigore Sturdza ocupa „un loc foarte eminent”; Alexandru C. Golescu a venit la Iași ca să propună pe tronul Moldovei pe Barbu Știrbei, pentru ca „partida națională de peste Milcov să-și asigure puțința de a rădica pe tronul țării surori pe prințul Grigore Sturdza care și acolo se bucura de o stimă binemeritată!”

Tribunalul din Fălcu recunoaște dreptul prințului de a candida, cu credința că acesta să demisioneze din armata turcească. Săftyța Paladi face „daniei” prințului de a candida cu credința că acesta să aibă venitul necesar candidaturii.

În perioada întocmirii listelor electorale gregorienii au fost foarte activi. La 5/17 decembrie, o deputație a lor s-a înfățișat la căimăcămie cu dovezi că s-au comis „cele mai strigătoare abateri în contra convenției”. Nemulțumirea lor nu era că a rămas cineva neînscris, ci li se părea că sunt prea mulți înscriși. Apropierea alegerilor aduce discordia și descurajarea în rândurile gregorienilor. Comitetul Central face în decembrie „o alegere experimentală” înaintea stabilirii candidatului unic în fiecare ținut. Wierzbiki „raporta” că în ținutul Bacăului doar șeful partidului „bătrânul Aslan” mai reține pe partizani. Alegătorii „se mănâncă ca câinii” și ar fi gata să facă prinț pe B. Sturdza ori pe Goleșcu domnitor peste prințipatul României–Unite.” În ansamblu se poate aprecia că rezultatul alegerilor a constituit, pentru gregorienii, o înfrângere.

Respingerea pretenției locotenenților de episcopi de a fi considerați membrii de drept ai adunării, în prima ședință a Adunării Elective, din 28 decembrie /9 ianuarie 1859, reprezintă o nouă înfrângere pentru gregorienii. Candidatura prințului Grigore Sturdza a fost respinsă cu 31 bile negre contra 19 bile albe.

Referitor la complotul împotriva lui Cuza, Mihail Kogălniceanu, într-un articol din 16/21 ianuarie 1859 dezvăluia că acțiunea era să izbucnească în Focșani în ziua de 13 ianuarie, cu scopul de a proclama pe beizadea Grigore Sturdza de domn României!” Polonezii trebuiau să-i ridice pe țărani, promițându-le pământ degeaba. Complotul era dirijat din umbra de Grigore Sturdza, dar care urma să fie executat de interpuși.

În cele din urmă, spiritul național a învins principialitatea contrafăcută. Grigore Sturdza a pierdut pentru că nu a mizat destul pe elementul intern și mai ales pentru că, cerșind sprijinul străinătății, a lezat grav demnitatea propriei țări.